

Gabriel Mondlane visar filminstitutets ruin med Amocines "biosalong", under bar himmel och med en vitmålad tegelvägg som filmduk.

Foto: Johan Sävström

Filmkunnandet försvinner trots ökande intresse i Maputo

Moçambikisk film och moçambikiska filmare syns ofta på internationella filmfestivaler och inte sällan vinner de priser. I hemlandet går det trögare. Staten har ett svalt intresse för kultur och publiken föredrar såpoprorer från Brasilien.

AMOCINE ÄR EN FÖRENING för olika yrkesgrupper inom filmbranschen. Ett trettiotal kamera- och ljudtekniker, producerer och regissörer samt även ett par skådespelare samsas där. Ordförande Gabriel Mondlane är en upptagen man. Till slut lyckas han pressa in en intervju mellan filmande i Chòkwé och en brasiliansk filmfestival.

Gabriel såväl som övriga medlemmar från föreningen skolas i Nationella Filminstitutet under 1980-talet. Institutet var

då en väl fungerande enhet som både producerade och distribuerade film över hela landet. 1991 brann det i byggnaden och all teknisk utrustning samt en stor del av arkivet förstördes. Filminstitutet har aldrig återhämtat sig sedan dess.

– Det fanns inga pengar för en återuppbyggnad. Fast egentligen berodde det på den politiska inriktningen efter Samora Machels död. Film eller kultur över huvud taget, ansågs inte vara värt att satsa på, suckar Gabriel Mondlane.

Det behövdes en förening som kunde föra moçambikisk film vidare in på 2000-talet. Intresset var svalt på kulturministeriet men Amocine fick ändå fria händer att husera på andra våningen i det utbrända filminstitutet. Där som eldsvådan hade härjat värst. På den relativt oskadda bottenvåningen hade det som var kvar av institutet redan installerats, fast utan utrustning eller egentliga uppgifter. Så är det än idag.

Med hjälp av vänner och bekanta lyckades föreningen röja upp och få till ett hyfsat kontor samt en "biosalong" under bar himmel och med vitmålad tegelvägg som filmduk.

Amocines filmvisningar är speciellt populära bland ungdomar, berättar Gabriel, och tycker det är synd att föreningen inte kan ta vara på allt filmintresse som finns hos de yngre.

– Det finns inte någon filmutbildning i landet och jag är oroad inför framtiden. Vem ska ta över efter oss? Amocine har inte resurser att lära ut till nästa generations filmare. All utrustning är privat och de professionella vågar inte lämna ifrån sig grejorna till oprövade ungdomar.

TROTS ATT HAN URSPRUNGLIGEN är från Brasilien så är Licínio Azevedo en av Moçambiques mest framgångsrika filmare. Som kritisk granskande journalist i hemlandet under 70-talet tvingades han fly från militärdiktaturen och hamnade i Maputo. Nyligen fick Licínio Azevedo internationell uppmärksamhet för dokumentären *Grande Bazaar* som även svensk television köpt in. Under 30 års verksamhet i Moçambique har han gjort 20 filmer, mest dokumentärer men också ett par spelfilmer. Licínio säger sig vara helt tekniskt inkompetent och att han har utvecklat en allergi mot kameror såväl som mot datorer. Däremot är han idésprutan i produktionsbolaget *Ebano* där han jobbar.

– Så gott som alla mina filmer härstammar från någon obskyr tidningsnotis som verkade underlig eller intressant.

Som den han läste om en rättsprocess i Manica där en änka höll på att förlora all egendom till den avlidne makens familj. Han blev nyfiken och hoppade in i bilen och körde de 150

Licínio Azevedo anser att regeringen gör fel när den inte prioriterar en inhemsk filmproduktion. Foto: Johan Sävström

milen till byn långt ute på vischan. Konflikten var komplicerad och inbegrep gamla traditioner och kulturella mönster som Licínio Azevedo än idag inte förstår helt. Däribland den gamla vetenskapen att om två tvillingar ligger med samma kvinna drar de olycka över båda familjerna.

– Det var bara en smaskig ingrediens utav många och jag såg genast filmpotential i berättelsen. Men jag ville att människorna där skulle spela sig själva.

Två år senare hade Licínio Azevedo funnit finansiärer och återvände till den lilla byn i centrala Manica. Alla i byn gick in med liv och lust i projektet. Men inom kort märkte Licínio att människorna inte förstod att det var en filminspelning utan trodde det var ännu en rättegång, fast denna gång med en viting från Maputo. Därför var det lika livligt under avbrotten som under tagningarna och Licínio såg till att kamerorna rullade även då.

I DEN FÄRDIGA FILMEN BLEV DE SEKVENSERNA centrala och filmen blev då mer dokumentär än vad regissören först vågat hoppas på. Ändå vann den pris som bästa spelfilm på Zan-

zibars filmfestival. Och änkan, filmens huvudperson, röstades fram till bästa skådespelerska.

– Fast hon förstod aldrig att vi gjorde film. När jag återvände efter en tid undrade hon hur domstolens utslag föll. I hennes värld finns ingen bio eller tvapparater. Det är lika svårt för mig att förklara som det är för henne att förstå, säger Licínio Azevedo med ett skratt.

Det senaste filmprojektet är en dokumentär om Grand Hotel i Beira. Det var ett stort flådigt lyxhotell under kolonialtiden men som sedan självständigheten 1975 har förfallit totalt. Nu är det en tillflyktsort för hemlösa som lever där under miserabla förhållanden utan el och vatten. Licínio Azevedo var där tillsammans med filmteamet under två månader och filmade dag och natt. Redigeringsarbetet pågår än för fullt.

SOM VERKSAM FILMARE UNDER KRIGSÅREN är Licínio Azevedo idag kritisk till makthavarna i Moçambique. Regeringen prioriterar inte moçambikisk producerad film vilket han anser är helt galet eftersom det är en säkerhetsfråga, en kulturell säkerhet. Under Samora Machel var film något viktigt och mobila biografer körde runt i hela landet och monterade upp filmdukar på gator och torg.

– Vi tyckte inte då att det var propaganda. Det var film om det moçambikiska folket för moçambikierna. Men visst, det var i en krigssituation och när det görs nyheter om krig oavsett om det är Irak, Vietnam eller Moçambique så blir rapporteringen vinklad, säger Licínio Azevedo.

Att synen på den nationella filmen var annorlunda förr bekräftar även Gabriel Mondlane. Redan två år efter självständigheten bildades filminstitutet och det var tydligt att Frelimo ansåg det centralt att Moçambique hade en filmindustri som kunde berätta moçambikiernas egna berättelser. Gabriel jobbade själv

med journalfilmerna som varje fredag skulle distribueras med bil, tåg och flyg till hela landet och visas på filmdukar.

DE MOBILA BIOGRAFERNA DOG med kriget. Under de senaste åren har alla statliga biografer sålts till privata ägare som inte anser att inhemska småfilm är lika lönsam som Hollywoodproduktioner. Nu gör de moçambikiska filmerna först och främst film för utlandet och i andra hand för landets television.

– Efter många om och men fick vi ett kontrakt med TVM om att visa våra filmer ett halvår framåt varje söndag klockan elva på kvällen. Det är ju sent och innebär mindre publik, men det var ändå en seger eftersom TVM från början tyckte att vi skulle betala

dem. Vilket är helt vannsinnigt såklart, men det illustrerar verkligheten vi filmare lever under här, säger Gabriel Mondlane.

Svårigheten med att bli profet i egen hemstad känner Gabriel Mondlane väl till. Både han och hans kolleger är kända namn utomlands men i Moçambique är det bara en liten klick människor som vet varför. Den lilla klicken består mest av utlänningar bosatta i Maputo. Vilket inte är så konstigt, menar Gabriel Mondlane, eftersom det enda stället som kan och vill visa nyproducerad inhemska dokumentärfilm är fransk/moçambikiska kulturföreningen där det normalt är fler utlänningar än moçambikier bland besökarna. Men enligt honom är det riktigt stora problemet att moçambikier glömt bort hur och varför man ser på film.

– Kalla det vana eller utbildning, men vi har det inte längre. Det fanns en kunskap om filmmediet tidigare men den har försvunnit i takt med att regeringen stryper kulturanslag och billiga brasilianska såpoperor invaderar folks mentalitet, poängterar Gabriel Mondlane.

JOHAN SÄVSTRÖM

Under Samora Machel var film något viktigt och mobila biografer körde runt i hela landet och monterade upp filmdukar på gator och torg.